

Nuorten seksuaalikasvatus seksuaaliväkivallan ehkäisykeinona

Katriina Bildjuschkin

2020

Käsitteistä – seksuaalisuus ja sukupuoli

- Seksuaalisuudesta puhumisen onnistumisen kannalta on välttämätöntä, että kuulija ja työntekijä ymmärtävät, mitä toinen tarkoittaa käyttäessään keskeisiä käsitteitä.
- Ammattilaisen tulee selventää kuulijalle puheessaan käyttämät käsitteet ja termit.
- On tavallista, että luonteivia sanoja erityisesti seksuaaliselle keholle on vaikea löytää, siksi puhe menee helposti epämääräiseksi ja riski väärinkäsityksille kasvaa.

Seksuaalisuus

- Seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, intiimit suhteet ja lisääntymisen.
- Seksuaalisia kokemuksia ja seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ovat ajatukset, fantasiat, halut, uskomukset, asenteet, käyttäytyminen, seksuaalisuuden harjoittaminen, roolit ja suhteet.
- Vaikka seksuaalisuus voi pitää sisällään kaikki nämä ulottuvuudet, ihminen ei aina koe tai ilmennä niitä kaikkia. Biologiset, psykologiset, sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset, eettiset, lailliset, historialliset, uskonnolliset ja hengelliset tekijät vaikuttavat vuorovaikutuksessa seksuaalisuuteen.

(WHO, Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. 2010)

Seksuaalisuus

- Seksuaalisuus on hyvinvoinnin ja terveyden ulottuvuus ja keskeinen osa ihmisyyttä.
- Seksuaalisuuteen kuuluu ihmisen käsitys omasta minäkuvasta, identiteettistä, kehosta ja omasta arvosta.
- Seksuaalisuus mahdollistaa luottamukselliset intiimit suhteet.
- Seksuaalisuus alkaa, kun elämä alkaa ja loppuu, kun elämä loppuu.

Suuntautuminen

- Aseksuaali
 - Biseksuaali
 - Heteroseksuaali
 - Homoseksuaali
 - Panseksuaali
 - ...
-
- Perheet: ydinperhe, yksihuoltajaperhe, uusioperhe, apilaperhe, sateenkaariperheet

Sukupuoli

- ”Sukupuoli on ominaisuus ihmisissä, joka on kovin moninainen. Jokainen meistä kokee sukupuolensa eri tavalla, oli kokemuksessa sitten kyse naiseudesta, mieheydestä tai jostain muusta.
- Sukupuolen moninaisuus ei siis ole pelkästään sukupuolivähemmistöjä kuvaava termi.”
- www.seta.fi
- <https://seta.fi/sateenkaaritieto/>

Sukupuoli

- On ominaisuus, joka on hyvin moninainen.
- Sukupuoli voi olla mies-, nais- cis-, inter- tai transsukupuoli tai jotain muuta tai jotain niiden väliltä. Ihminen voi itse määrittää itsensä muunsukupuoliseksi.
- Joillekin ihmisille sukupuolen määrittäminen ei ole merkittävää tai he eivät halua sitä tehdä.
- Sukupuoli- identiteetti tarkoittaa ihmisen omaa kokemusta omasta sukupuolesta ja sukupuolen ilmaisu sitä, miten ihminen itse ilmaisee omaa sukupuoltaan.
- Toisen puolesta ei hänen kokemustaan sukupuolesta voi kukaan tietää, eikä ammattilaisen tule tehdä oletuksia.

Sukupuoli

- **Sukupuoli.** Sukupuoli on erilaisista geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista koostuva jatkumo. Sukupuoli on myös juridinen määre.
- Kaikilla ihmisillä nämä ominaisuudet eivät muodosta selkeää tai yhteneväistä jatkumoa, joten kaksijakoinen käsitys sukupuolesta on ongelmallinen.

Sukupuolen ilmaisu

- Erilaiset sukupuolen ilmaisun tavat, jotka eri kulttuureissa eri tavoin sukupuolittuneita.
- Kaikki ihmisen toiminta ja käyttäytyminen ,jolla hän ilmaisee muille ihmisille oman sukupuolensa (mies, nainen, jotain muuta).
- Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan ihmisen käsitystä ja kokemusta siitä, mihin sukupuoleen hän kuuluu. Sukupuolen ilmaisu taas tarkoittaa, minkälaisia merkkejä ihmisen sukupuolesta välittyy muille esimerkiksi ulkonäön tai käyttäytymisen kautta.

Sinuiksi <https://www.sinuiksi.fi/>

Seksuaaliterveys

- On kyllin hyvää, kun:
 - Ihminen voi toteuttaa omaa, löydettyä seksuaalisuuttaan.
 - Ihminen kokee sukupuolensa oikeaksi itselleen ja saa toteuttaa sitä hyväksi kokemallaan tavalla.
 - Kunnioitetaan omaa ja toisen ihmisen seksuaalioikeuksia.

Tarkoittaa ihmisen (miehen, naisen, inter- , muun- tai transsukupuolisen) mahdollisuutta saada nauttia ja ilmaista seksuaalisuuttaan vapaana riskistä saada seksitauti, ei-toivottu raskaus, tulematta pakotetuksi, kohdelluksi väkivaltaisesti ja syrjityksi.

Seksuaalisesti terve ihminen

- Arvostaa kehoaan.
- Käyttäytyy vastuullisesti.
- Kommunikoi kunnioittavasti.
- Ilmaisee rakkautta ja läheisyyttä omia arvojaan vastaavalla tavalla.

(SIECUS)

Seksuaalinen hyvinvointi

- On tärkeä osa ihmisen yleistä hyvinvointia.
- Toisen ihmisen puolesta ei voi määritellä, mikä on, lisää tai vähentää seksuaalista hyvinvointia.
- Seksuaalinen hyvinvointi ei välttämättä ole riippuvainen seksuaalisesta aktiivisuudesta.

Seksuaalinen mielihyvä

- On nautinnolliseksi koettuja tuntemuksia tai toimintaa, jossa kunnioitetaan toisen ihmisen seksuaalioikeuksia.
- Mahdollisuus kokea mielihyvää lisää seksuaalista hyvinvointia
- Mielihyvän määrittelee ihminen itse.
- Kaikkea sitä, mikä on seksuaalioikeuksien mukaista, voidaan tukea.

Seksuaalikulttuuri

- Seksuaalikulttuuriksi kutsutaan niitä seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyviä uskomuksia, tapoja ja arvoja, jotka ovat syntyneet aikojen kuluessa ihmisten välisen vuorovaikutuksen seurauksena.
- Seksuaalikulttuuri ilmentää millaisia seksuaalisia aktiviteetteja ja pyrkimyksiä pidetään sopivina tai haitallisina lapsille ja nuorisolle.
- Nämä käsitykset muuttuvat vähitellen tieteellisen tutkimuksen edistymisen myötä.
- Kulttuuri asettaa omat rajat ja ihanteet seksuaalisuuden ja siihen liittyvän mielenkiinnon ilmaisemiselle.
- Seksuaalikulttuuri siirtää tietoja, tapoja ja arvoja sukupolvelta toiselle.

(Kontula, 2006)

Seksuaalioikeudet

- Ovat ihmisoikeuksia ja kuuluvat kaikille
- Tieto, palvelut

Kysymykset

- Miksi
- Mitä
- Milloin
- Miten

Seksuaalikasvatus - käsitteet

- Valistus
 - Opetus
 - Neuvonta
 - Ohjaus
-
- Seksuaalikasvatus on virallista ja epävirallista
 - Seksuaalikasvatus kestää koko elämän:
<https://www.thl.fi/fi/web/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalinen-hyvinvointi/seksuaalikasvatus-elamankulussa>

Seksuaalikasvatuksen perusteet

- Hyvä seksuaalikasvatus vähentää virheellisiä luuloja.
- Hyvästä seksuaalikasvatuksesta lapsi saa itselleen sopivaa tietoa riippumatta omasta seksuaalisesta identiteetistään tai minäkuvasta.
- Seksuaalikasvatuksesta ihminen saa sanat.
- Hyvä seksuaalikasvatus lisää yhdenvertaisuutta, jokainen oppija voi nähdä, kuulla ja tunnistaa itsensä opetuksessa.

Seksuaalikasvatus

- UNESCO:n ja muiden YK:n järjestöjen laatimassa julkaisussa ”International Technical Guidance on Sexuality Education” seksuaalikasvatusta on kuvattu seuraavasti:
- ”Seksuaalikasvatus on ikään nähden sopiva ja kulttuurisesti merkityksellinen tapa kertoa seksistä ja suhteista esittämällä tieteellisesti paikkansapitävää, realistista ja ei-tuomitsevaa tietoa. Seksuaalikasvatus tarjoaa mahdollisuuden tarkastella omia arvojaan ja asenteitaan ja kehittää seksuaalisuuden eri näkökohtiin liittyviä päätöksenteko-, viestintä- ja riskientorjuntataitoja.”

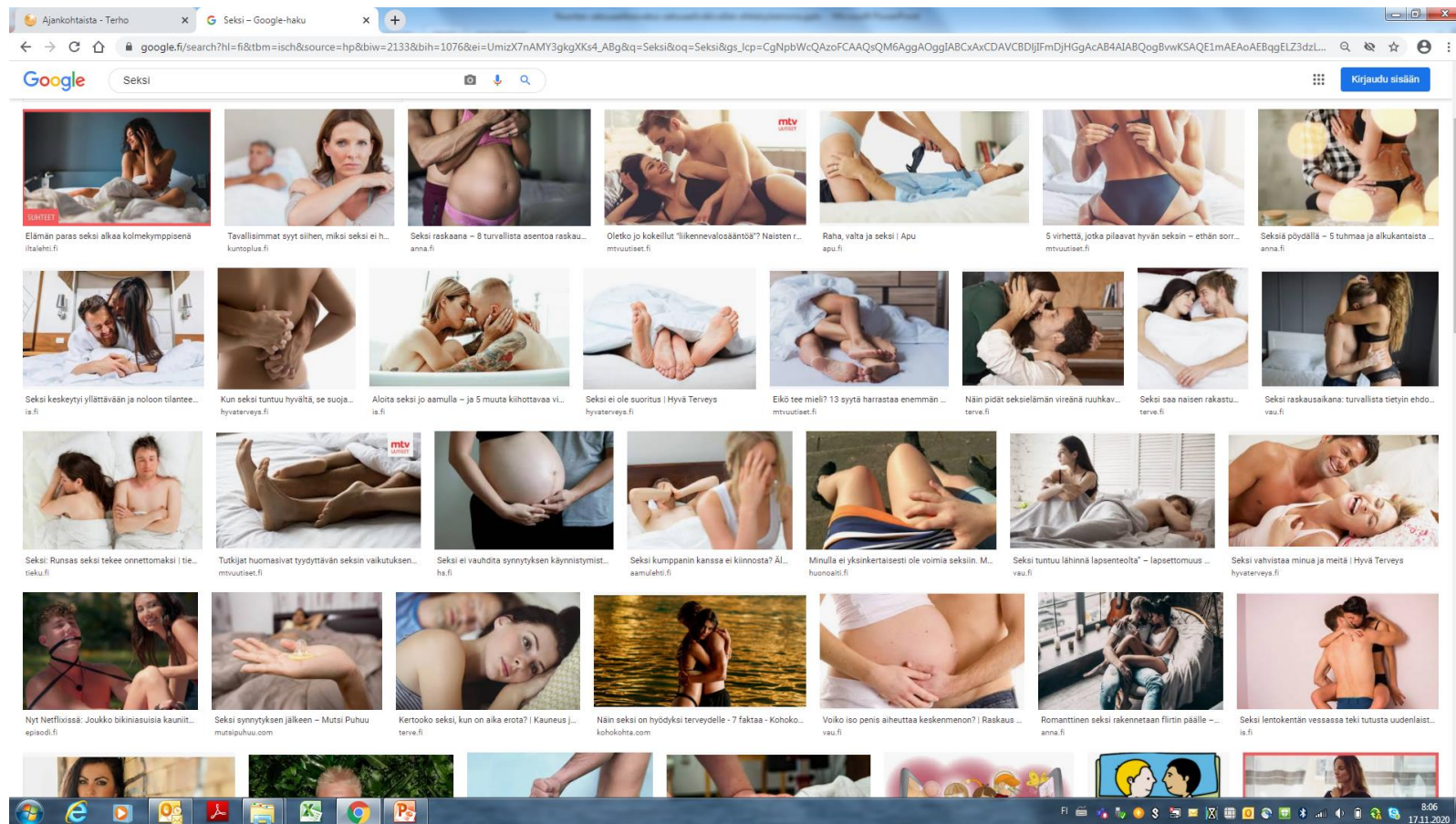
Seksuaalikasvatus

- ”Seksuaalikasvatuksella” tarkoitetaan seksuaalisuuden kognitiivisten, emotionaalisten, sosiaalisten, vuorovaikutteisten ja fyysisten näkökohtien oppimista. Seksuaalikasvatus alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi nuoruuden ja aikuisuuden. Lasten ja nuorten kohdalla sen tavoitteena on tukea ja suojella seksuaalista kehitystä. Seksuaalikasvatuksessa lapset ja nuoret hankkivat tiedot, taidot ja positiiviset arvot, joita he tarvitsevat ymmärtääkseen seksuaalisuuttaan ja nauttiakseen siitä, luodakseen turvallisia ja tyydyttäviä suhteita ja ottaakseen vastuuta omasta ja muiden seksuaaliterveydestä ja hyvinvoinnista. Seksuaalikasvatus auttaa heitä tekemään valintoja, jotka parantavat heidän elämänlaatuaan ja kehittävät osaltaan yhteiskuntaa myötätuntoiseen ja oikeudenmukaiseen suuntaan. Kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus saada ikäänsä nähden sopivaa seksuaalikasvatusta.”

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1>

Seksuaalikasvatus

- Kasvatuksen avulla lapsi sosiaalistetaan siihen kulttuuriin, jossa hän elää.

Tuki seksuaalikasvatukselle

- Tasa-arvoasiaa:

<https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli>

- Tasa-arvolaki on keskeinen - se kieltää syrjinnän sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella ja velvoittaa viranomaisia ja opetusta järjestäviä tahoja ehkäisemään syrjintää:

Tasa-arvolaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1986/19860609>

Yhdenvertaisuuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

- Tasa-arvosuunnittelun työkaluista:

<https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/tyokalut>

<https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/tyokalut/tasa-arvosuunnittelu>

<https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/koulutus/oppilaitosten-tasa-arvosuunnittelu>

- Seksuaalikasvatuksen tueksi:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5

<http://www.julkari.fi/handle/10024/131626>

<http://www.julkari.fi/handle/10024/116825>

Seksuaalioikeudet - kaiken seksuaalikasvatuksen perusta ja ohjaava arvo

- http://www.who.int/reproductivehealth/topics/gender_rights/en/index.html
- <http://ippf.org/our-work/what-we-do/Sexual-rights>
- <http://seksologinenseura.fi/>
- <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=seksuaalioikeudet>
- <http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/seksi/seksuaalioikeudet/>
- <https://sexpo.fi/blogi/mita-seksuaalioikeudet-ovat/>

Erik H. Erikson Psykososiaaliset kehityskriisit

IKÄ	RISTIRIITA	TOIMINTO	ANTI
0-1	luottamus - epäluottamus	oraali, luotettava hoitaja	toivo
1-3	autonomia – häpeä, epäily	anaali, kehon ja lihasten hallinta	tahto
3-6	aloitteellisuus - syyllisyys	genitaali, liike	aloite, tarkoitus
6-12	tuotteliaisuus - alemmuus	hallinta, kyky, tuottavuus	kyvykkyys
12-19	identiteetti – roolien hajaannus	identiteetti, minäkuva	uskollisuus
19-25	läheisyys - eristyneisyys	intiimit suhteet, uravalinta	rakkaus
25-50	luovuus - jumiutuminen	luova ja tuottava toiminta lapsille	hoiva
50→	itsekunnioitus - epätoivo	oman elämän +/- integrointi	viisaus

2-3 kk	- lapsen sisäinen maailma on prosessinomaista kokemista	vastasyntynyt tekee jo tarkkoja havaintoja - lapsen rytmiin vaikuttavat hoitavat aikuiset
2-3 kk	- lapsen ydinminuus ja ydinihmissuhde alkaa	-vauvalla syntyy kokemus omasta erillisyydestä, omasta ydinminuudesta
7-9 kk	subjektiivinen minuus ja intersubjektiivinen ihmissuhdevaihe alkaa	→ lapsi oivaltaa, että muillakin ihmisillä on oma sisäinen kokemusmaailmansa
15-18 kk	verbaalisen minuuden ja verbaalisen ihmissuhteen vaihe - kielen oppiminen edellyttää symbolifunktion ymmärtämistä	- lapselle tärkeää ymmärtää ja tulla ymmärretyksi - lapsi voi jakaa toisen ihmisen kanssa: tarkkaavuutta, intentioita ja tunnetiloja - tunnetilojen yhteensovittaminen tärkeää
2-3 vuotta	kertova minuus ja kertova ihmissuhde	- kieltä käytetään ajatteluun
Yksilön kehitys eteenpäin vievät voimat	<ul style="list-style-type: none"> • Uteliaisuus • Hallinta • Pystyvyys 	<ul style="list-style-type: none"> • tiedonhalu ja tarve uuden löytämiseen • alusta alkaen ja koko elämän jatkuvaa • onnistumisen ja pystyvyyden tunne on pohja omanarvontunteelle

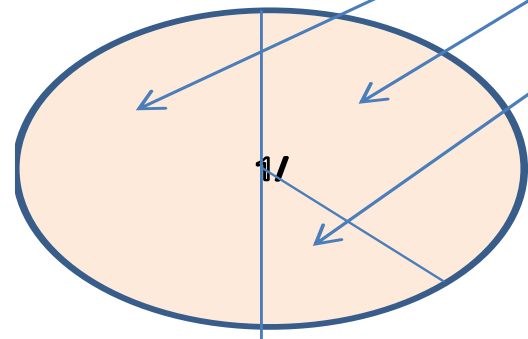
Yksilön kehitys eteenpäin vievät voimat (Stern)

- **Uteliaisuus**, tiedonhalu ja tarve uuden löytämiseen
- **Hallinta**, alusta alkaen ja koko elämän jatkuvaa
- **Pystyvyys**, onnistumisen ja pystyvyyden tunne on pohja omanarvontunteelle

Suzanne Berg-Nielsen (1998)

- Yksilöllinen kehitys 50 %
- Perimä 30 %
- Yhteinen ympäristö 20 %

alttiutta, jos peilinä hankaluus- lahjakuus

%

Kognitiivisen kehityksen vaiheet

Sensomotorinen kausi (0-2v)

- lapset keksivät liikkeiden ja seurausten väliset yhteydet
- tärkein saavutus pysyvyyden ymmärtäminen

Esioperationaalinen kausi (2-4v)

- lapsi alkaa käyttää kieltä: sanat symboleja jotka tarkoittavat jotakin
- ajattelutaito ei kuitenkaan vielä riitä loogisiin operaatioihin
- astiakokeessa ymmärtämättömyys

Konkreettisten operaatioiden kausi (7-12v)

- lapsi hallitsee loogisia operaatioita
- ajattelu sidoksissa konkreettisiin tilanteisiin
- astiakokeen tulokset muuttuvat

Formaalisten operaatioiden kausi (12v->)

- loogisten operaatioiden hallinta ei enää sidoksissa konkretiaan
- deduktiivinen päättely

Mitä vauva ja lapsi tarvitsee?

- Suojaa
- Ravintoa
- Lepoa
- Ennakoitavuutta
- Rutiineja
- Hyväksyntää
- Ohjausta
- Hymyjä
- Nähdyksi tulemistä
- Hyviä ja turvallisia kosketuksia

Parisuhteen negatiivinen vuorovaikutuskehä

Henkilö A

Pettynyt ja loukkaantunut B:hen

- takertuu
- huutaa, raivoaa
- kritisoi, syyttää

Henkilö B

Puolustautuu

- vetäytyy, ottaa etäisyyttä
- torjuu
- kivettyy, vaikenee

KÄYTTÄYTYMINEN

- pettymys
- raivo, viha
- häpeä

SEKUNDAARINEN TUNNE
(ilmaistaan)

- turhautuminen
- ärsyntyminen
- viha

- jään yksin, tyhjän päälle

MERKITYS ITSELLE

- olen aina väärässä
- en kelpaa

- hylätyksi tuleminen
- pelko, kauhu

PRIMAARINEN TUNNE
(ei ilmaista)

- avuttomuus
- riittämättömyys
- suru
- pelko

- lohdutus
- kiintymys
- turvallisuus

SYVEMPI TARVE

- hyväksytyksi tuleminen
- kumppanuus
- huolenpidon ja rakkauden hyväksyntä

Rakkaus

- On välinpitämättömyyden vastakohta.
- Näkymättömänä ei kukaan jaksa elää.
- On kokemus siitä, että on merkityksellinen.
- Saanko rakastaa? Rakastetaanko minua?

Varhainen vuorovaikutus

- Vuorovaikutuksessa toisen kanssa lapsi oppii oman arvonsa.
- Mistä sait turvaa?
- Varhainen vuorovaikutus on aikuisrakkauden pohja.

Opettajan /ammattilaisten oma seksuaalisuus

- Arvot
- Ihmiskäsitys

- Ihmiskäsityksemme luo pohjaa kohtaamisille.
- Millainen ihminen on ja miten hänen seksuaalisuutensa kohdataan?

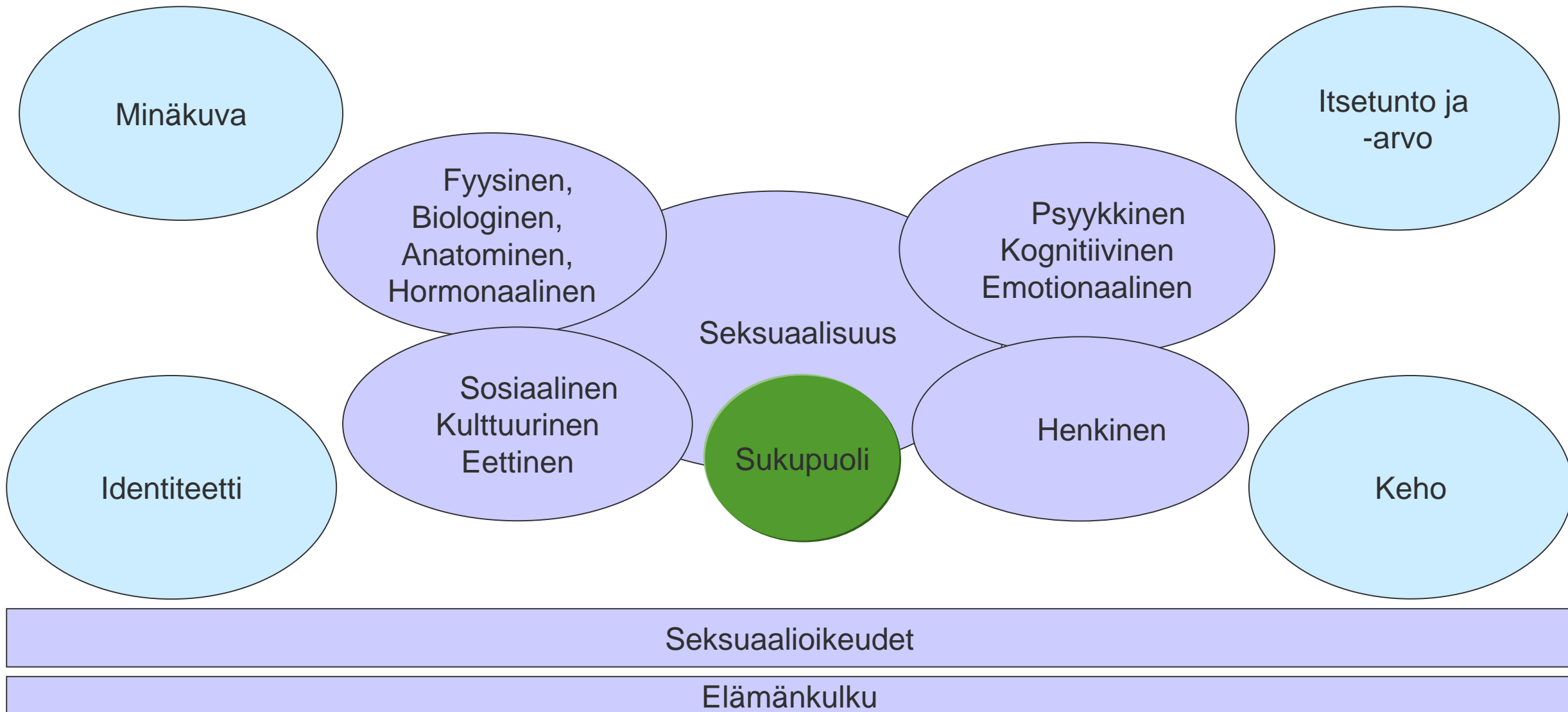
- Miten omat arvosi ja ihmiskäsityksesi toteutuvat omassa elämässäsi?

Arvot ja ihmiskäsitys

- Arvot voivat olla yhteisöllisiä, yksilöllisiä, kulttuurisia, työpaikkakohtaisia ja opittuja.
- Arvot auttavat identiteetin löytämisessä.
- Arvot auttavat ihmistä elämään siten, että omia toiveita, ajatuksia ja tekoja ei tarvitse asettaa vastakkain.
- Arvoja voi olla monenlaisia, mutta keskenään vastakkaiset arvot aiheuttavat ristiriitaa ja uupumista.

- Ihmiskäsityksemme luo pohjaa kohtaamisille.
- Millainen ihminen on ja miten hänen seksuaalisuutensa kohdataan?
- Miten omat arvosi ja ihmiskäsityksesi toteutuvat omassa elämässäsi?

Seksuaalisuus

Seksuaalikasvatus

Auttaa pohdینnoissa:

- Identiteetti- kuka minä olen, mihin kuulun?
- Minäkuva- millainen minä olen?
- Itsetunto- olenko arvokas?
- Keho – mitä viestin?
- Itsemääräämisoikeus - kuka minuun saa koskea? Kuka minua saa määrätä?

Muutama sana seksistä - onko pakko?

- Mikä kuuluu parisuhteeseen?
- Minkä verran seksiä on pakko tehdä?
- Millaista seksiä on pakko tehdä?
- Asiantuntija neuvoo lehdessä: "Anna seksiä aina kun toinen haluaa"

Lapsi oppii mallista ja lähikehityksen vyöhykkeellä.

Väkivalta

- Luottamus – kehen voit luottaa?
- Turvallisuus- mistä saat turvaa?
- Väkivalta alkaa, kun pelko alkaa?
- Pelkäätkö?
- Turvallisuuden tunne rakentuu luottamukselle

Väkivalta

- Seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyy usein vihaan ja vallankäyttöön liittyviä motiiveja, eikä sitä tule mieltää seksiksi.
- Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta vahingoittaa ja traumatisoi uhria usein syvästi.
- Seksuaalisuus on yksi terveyden ulottuvuus ja keskeinen osa ihmisyyttä. Seksuaalisuuteen kuuluu ihmisen käsitys omasta minäkuvasta, identiteettistä ja kehosta. Se mahdollistaa luottamukselliset intiimit suhteet.
- Seksuaalisuutta loukkaavassa väkivallassa on kyse seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja integriteetin loukkauksesta.

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta

- Seksuaalisuus on ihmisen yksityisintä, intiimeintä osaa minuudessa
- Jos lapsella ei ole tietoa eikä kykyä/lupaa puhua seksuaalisuuteen liittyvistä asioista, jäävät ne ainoastaan tunteen tasona muistiin
- Asia, josta ei voida puhua aiheuttaa myös häpeää, joka pahentaa tilannetta.
- Asiasta puhuminen vaikeutuu myös siksi, ettei lapsilla/nuorilla ole käytössään luontevia sanoja esimerkiksi sukuelimistä puhumiseen.
- Kulttuuriset normit viitoittavat vahvasti sitä, mikä on oikein ja mikä ei, kasvatuksessa välitetään tehokkaasti näitä normeja.

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta

- Seksuaalista väkivaltaa vai seksuaalisuutta loukkaava teko?
- Silloin kun ihmistä häiritään, pakotetaan tai raiskataan, ei teossa ole mitään seksuaalista, vaan kyse on selkeästi väkivallasta, loukkauksesta ja riistosta.
- Seksuaalinen hyväksikäyttö vai riisto?
- Hyväksikäytössä ei ole koskaan mitään hyvää, vaan teossa riiston kohteena on ihmisen seksuaalisuus ja itsemääräämisoikeus.
- Teosta seuraa uhrille trauma, koska teko on ihmisen sietokyvyn ylittävä kokemus.
- Väkivallan kokeminen aiheuttaa uhrissa häpeän ja syyllisyyden tunteita. Raiskauksen hetkellä uhri tuntee kuolemanpelkoa.

Väkivallan vaikutus

- Kysymys on minuuden ja olemassaolon oikeuden puolustamisesta.
- Kuolemanpelko, olemassaolon kieltäminen, jatkuva epävarmuus.
- Aikuisen läheisyys ja mahdollisuus luottaa aikuiseen tukevat lapsen tervettä kehitystä. Jokaisella lapsella ja nuorella tulisi olla oikeus hyvinvoivien aikuisten hoivaan ja ohjaukseen.
- Perheessä lapsi ja nuori opettelevat aikuisuuden taitojaan. Perheen luo hän myös palaa silloin, kun taidot eivät ole riittäneet ja jokin oma päätös tai teko on johtanut hänet vaikeuksiin.
- Hämmennys kuuluu nuoren elämään ja kehitykseen, mutta aikuisten ei pidä tarpeettomasti lisätä sitä omalla käytöksellään.

Väkivallan vaikutus

- Seksuaalinen suuntautuminen voi joutua kyseenalaiseksi, ja näin koko identiteetti saattaa romuttua.
- Seksistä nauttiminen voi tulla vaikeaksi, jopa mahdottomaksi.
- Oma keho tuntuu likaiselta ja kammottavalta, eikä siksi voi pitää itseään rakkauden arvoisena.
- Voi lisätä riskikäyttäytymistä.
- Seksuaaliset kokemukset voivat sysätä takaumiin.
- Synnytys tai gynekologinen tutkimus on tilanne, jossa nainen voi kokea takauman.
- Alisteisena koetut tilanteet voivat aiheuttaa takaumia, esim. hammaslääkärikäynti.

Väkivallan vaikutus

- Traumatisoituneelle tai muuten psyykkisesti vaille jääneelle henkilölle jo pienikin vastoinkäyminen voi olla sietämätön isku, joka koetaan oman olemassaolon oikeuden riistona ja minuuden murskaamisena.
- Ihminen kokee, että hänet on häväisty ja hänen minuutensa on murskattu.
- Halveksunta ja häpäisy traumatisoi ihmistä aina.
- Julkinen nöyryyttäminen on pahinta.

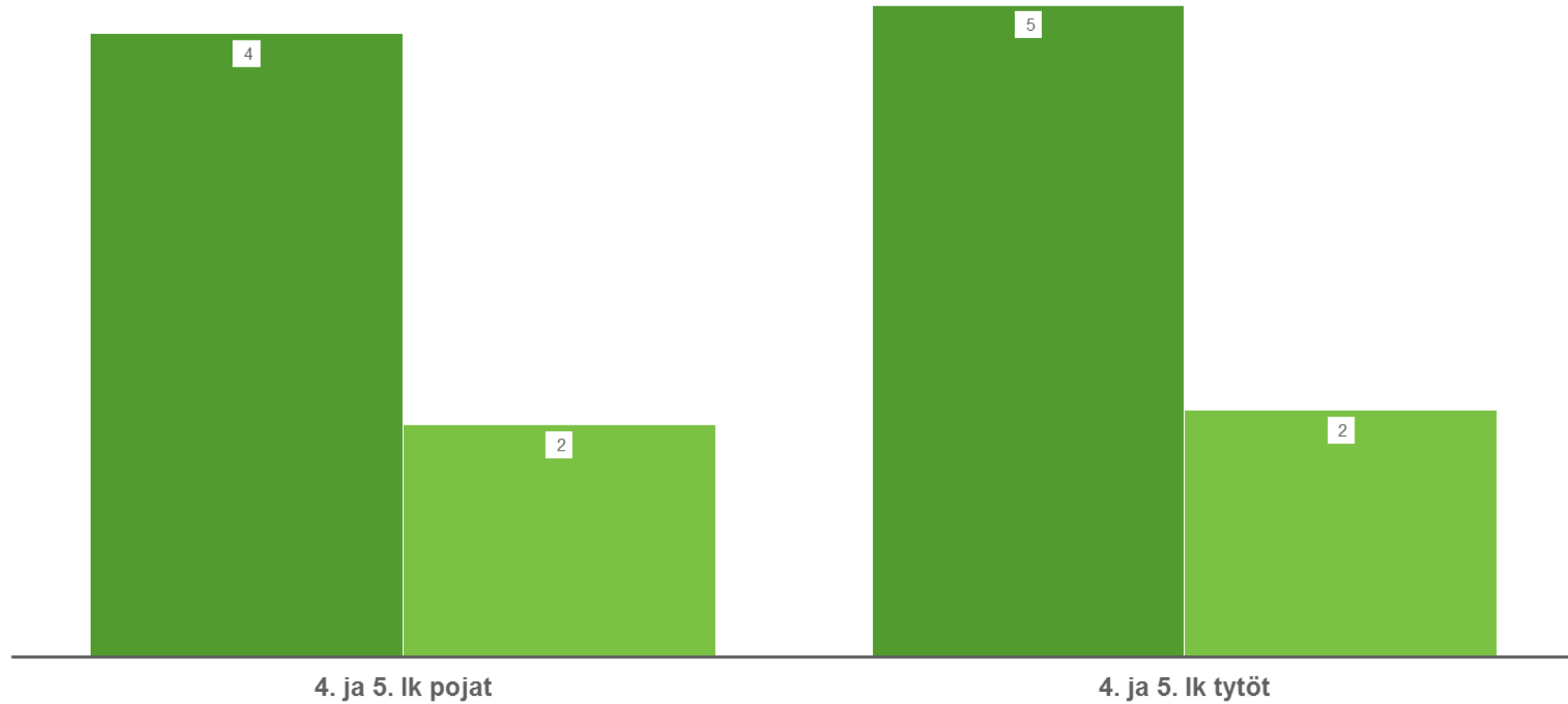
Lähisuhteessa tapahtuvan väkivallan erityispiirre

- On se, että paha tekee sama ihminen, josta uhri on riippuvainen ja tunnesuhteessa.
- Tilanne on erilainen, kun väkivalta tai sen uhka tulee läheisen ihmisen taholta kuin, jos tekijänä on tuntematon, vieras ihminen.
- Tunteet, tunneside ja riippuvuus tekijään aiheuttavat ristiriitaa ja hämmennystä.
- Lähisuhdeväkivallalle tyypillistä on myös jaksottaisuus, väkivallan uusiutuminen ja usein paheneminen.

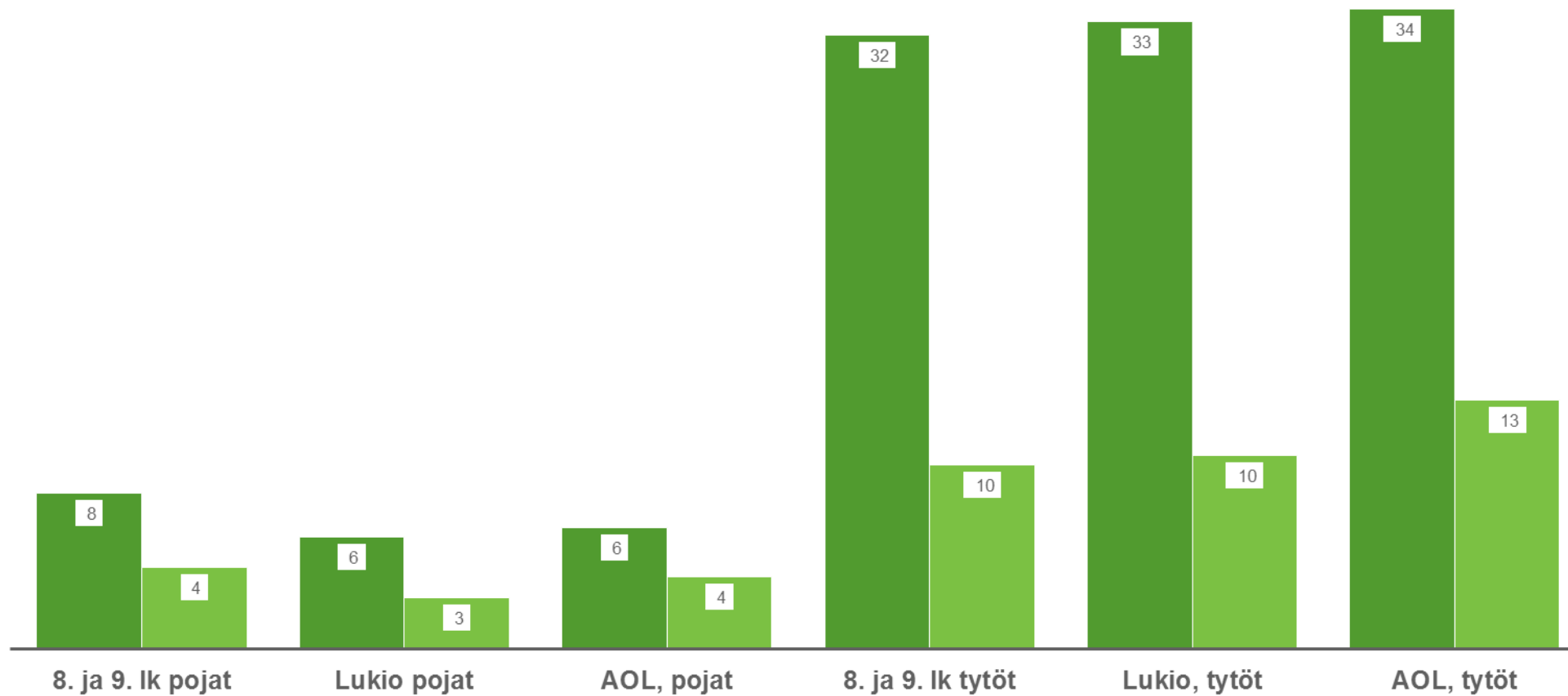
Milloin ihminen on turvattomimmillaan?

- Koko elämänkaarensa aikana.
- Mikään ikä tai elämäntilanne ei suojaa väkivallalta eikä seksuaalisuutta loukkaavilta teoilta.
- Seksuaalisuutta loukkaavan teon kohteeksi voi joutua pienenä, nuorena, raskaana ollessaan, parisuhteessa ja vanhana.
- Lähisuhdeväkivalta voi alkaa raskauden aikana ja fyysisen väkivallan teot voivat kohdistua raskaana olevan naisen vatsaan ja näin siis myös sikiöön.
- Ihmisten seksuaalisuutta häiritään ja riistetään kotona, julkisessa tilassa ja työpaikoilla.
- Useimmiten väkivaltaisen teon tekijä on tuttu tai oma kumppani.
- Väkivallan tekijä on usein miten jollain tavalla tuttu henkilö.

- Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, %
- Kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana, %

- Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, %
- Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, %

Lähde: THL, Kouluterveyskysely 2019

Kouluterveyskysely 2019

- Väkivalta:
- https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=87869&mittarit_0=199799&mittarit_1=200283&mittarit_2=403154&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161293#
- Seksuaaliterveys:
https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/fact_ktk_ktk1?row=measure-199315.402969.403394.403287.403138.403104.403086.403090.403223.403212.&column=area-87869.&column=time-403056.&column=161293L&column=gender-143993&fo=1

Väkivalta on aina tunteita herättävää

- Trauma on ihmisen sietokyvyn ylittävä järkyttävä kokemus, johon liittyy kuolemanpelkoa ja syvä avuttomuuden tunne.

(Punamäki ja Ylikomi, 2007)

- Tukikeskuksessa kyetään sietämään sietämätöntä eli kohtaamaan väkivallan uhri ja auttamaan häntä.

(Schulman, Seri -tukikeskus)

Lapsella on tarve:

- Tulla nähdyksi hyvänä ja pärjäävänä
- Saada perushoivaa, saada hyviä kosketuksia
- Kokea olonsa turvalliseksi
- Olla persoonallinen, oma itsensä omalla tavalla ja saada tukea omalle tavalle olla minä
- Olla utelias ja oppia, saada vastauksia
- Olla toimija
- Osata

Häpeä

- Häpeä syntyy, jos ihminen ei kohdatuksi, hän ei koe saavansa rakkautta tai tulevansa ymmärretyksi.
- Kohtaaminen ja kuuntelu:
 - Kuuntele
 - Usko
 - Älä tuomitse
 - Ole sensitiivinen
 - Auta

Toimijuus ja osaaminen identiteetin vahvistajana

Pohdittavaa kasvattajille:

- Jotta voi osata, on saatava opetusta ja ohjausta, jos lapsi ei niitä saa, ei hän voi osata sitä, mitä yhteiskunta odottaa/haluaa.
- Ongelmia ei huomata, koska ei osata/haluta kysyä tai kuulla vastausta.
- Toivottavien toimintamallien puuttuessa lapsi/nuori toimii siten kuin osaa.
- Lapsi/nuori ei voi kantaa vastuuta aikuisen virheistä.

Keskeisin viesti

- Vastuu osaamisesta ja tietämisestä ei voi olla lapsella tai nuorella, se on aina aikuisilla.
- Keskeistä on luottamus.
- Aikuisilla pitää olla riittävän hyvät tiedot sekä seksuaalisuudesta että väkivallasta, jotta auttaminen onnistuu.
- Ei voi korjata, jos ei tiedä mitä on vahingoitettu.
- Lapsen ja nuoren on aina saatava apua, riippumatta siitä mikä tapahtuneeseen on johdattanut.
- Lapsia ovat kaikki alle 18 -vuotiaat.

Seksuaalikasvatus

Auttaa pohdinnoissa:

- Identiteetti- kuka minä olen, mihin kuulun?
- Minäkuva- millainen minä olen?
- Itsetunto- olenko arvokas?
- Keho – mitä viestin?
- Itsemääräämisoikeus - kuka minuun saa koskea? Kuka minua saa määrätä?

Kaikille nuorille

Edistetään

- Tiedon saantia ja ymmärtämistä
- Palveluihin hakeutumista sopivaan aikaan ja sopivalla tavalla
- Sopivia ehkäisymenetelmiä
- Hallinnan tunnetta
- Alueellista tasa-arvoa
- Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa

Ehkäistään

- Ei toivottuja raskauksia
- Seksitauteja
- Katumusta ja pahaa mieltä
- Eriarvoisuutta
- Epäonnistumista
- Väkivaltaa, häirintää, kiusaamista

Auttaja

- Ihmiskäsitys, omat arvot, asenteet ja myytit ohjaavat käsitystämme väkivallasta ja sen seurauksista ihmiselle.
- Uskalla kuulla.
- Yleensä on aikaa, ei ole kiire tehdä nopeita päätöksiä.
- Auttaja auttaa, ei tutki, ei syytä, ei tuomitse.

Kiitos mielenkiinnosta

Hallitusohjelma

- Toteutetaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus.
- Muutetaan rikoslain raiskausmääritelmä suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien.
- **Laajennetaan seksuaalirikosten uhrien tukikeskusten palvelutarjontaa ja valtakunnallista kattavuutta.**
- Laaditaan Suomeen Lantaroten sopimuksen kansallinen toimeenpanosuunnitelma yhteistyössä
- järjestöjen kanssa lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan ehkäisemiseksi ja varmistetaan sen kohteeksi joutuneiden palvelut.

Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 3.6.2019

Hallitusohjelma

- Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen.
- Vahvistetaan seksuaalikasvatusta.
- Laaditaan toimenpideohjelma kiusaamiseen puuttumiseksi ja yksinäisyyden vähentämiseksi.

Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 3.6.2019

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020

- Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelman avulla parannetaan väestön seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja vähennetään näin terveyseroja ja väestön eriarvoisuutta
- Seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistetään lisäämällä tietoa, tehostamalla yhteistyötä ja kehittämällä palveluja
- Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020 perustuu STM:n julkaisemaan Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelmaan 2007-2011
- Uusi ohjelma on päivitetty STM:n toimeksiannosta THL:n Seksuaali- ja lisääntymisterveysyksikössä yhteistyössä asiantuntijoiden ja järjestöjen kanssa
<http://www.julkari.fi/handle/10024/116162>

Seksuaaliväkivallan uhrien hoitaminen

Kysely sairaanhoitopiireille 2015 (kysely 2018)

- Nykytilan selvitys: aikuisten uhrien hoitokäytännöt ja saatavilla oleva tuki sairaanhoitopiireissä
- Kysely havahdutti myös useamman shp:n siihen, että yhtenäisiä käytäntöjä ei vielä ole, mutta ne olisivat tarpeelliset.

Miksi hoitoketju?

- Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma
- Istanbulin sopimus (Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta)
- Uhridirektiivi
- Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2016–2019

Hoitoreittityö sairaanhoitopiireissä

- Oikea apu mahdollisimman nopeasti ja oikeaan aikaan
- Vähemmän traumatisoitumista
- Estää palvelujen väliin putoamista
- Kerryttää osaamista auttajilla
- Vähentää kustannuksia

- <http://www.julkari.fi/handle/10024/130504>
- https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131125/THL_TT_raiskaus_verkko.pdf?sequence=1
- <http://www.julkari.fi/handle/10024/137274>

Hoitoketjun ”polkuja”

- Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan vaikutukset ovat aina yksilöllisiä, joten myös hoito on aina yksilöllistä
→ asiakas keskiössä
- Huomioitava erikseen
 - Akuutit & ei-akuutit tapaukset
 - Lapset, nuoret ja aikuiset erikseen (eroja lainsäädännössä + tuentarpeessa)
 - Sukupuolet
- Hoitoon ja tukeen voi vaikuttaa myös esim. onko tekijä uhrille tuttu vai tuntematon, onko paljastunut väkivalta ollut kertaluonteista vai toistuvaa

Tukikeskustyö

- Trauma on ihmisen sietokyvyn ylittävä järkyttävä kokemus, johon liittyy kuolemanpelkoa ja syvä avuttomuuden tunne.
(Punamäki ja Ylikomi, 2007)
- Tukikeskuksessa kyetään sietämään sietämätöntä (Schulman) eli kohtaamaan väkivallan uhri ja auttamaan häntä.

Taustaa – Uhridirektiivi

- Viranomaisten tulee entistä tehokkaammin ohjata rikoksen uhreja tukipalveluihin, joiden on tarjottava vähintään
 - oikeuksien käyttämisen kannalta olennaisia tietoja, neuvontaa ja tukea
 - tietoja olemassa olevista asiaan kuuluvista erityistukipalveluista,
 - emotionaalista ja psykologista tukea
 - toissijaisen ja toistuvan uhriksi joutumisen välttämiseksi neuvontaa
- **Uhrilla on oltava mahdollisuus käyttää tukipalveluja riippumatta siitä, tekeekö hän rikosilmoitusta**

Taustaa – Uhridirektiivi

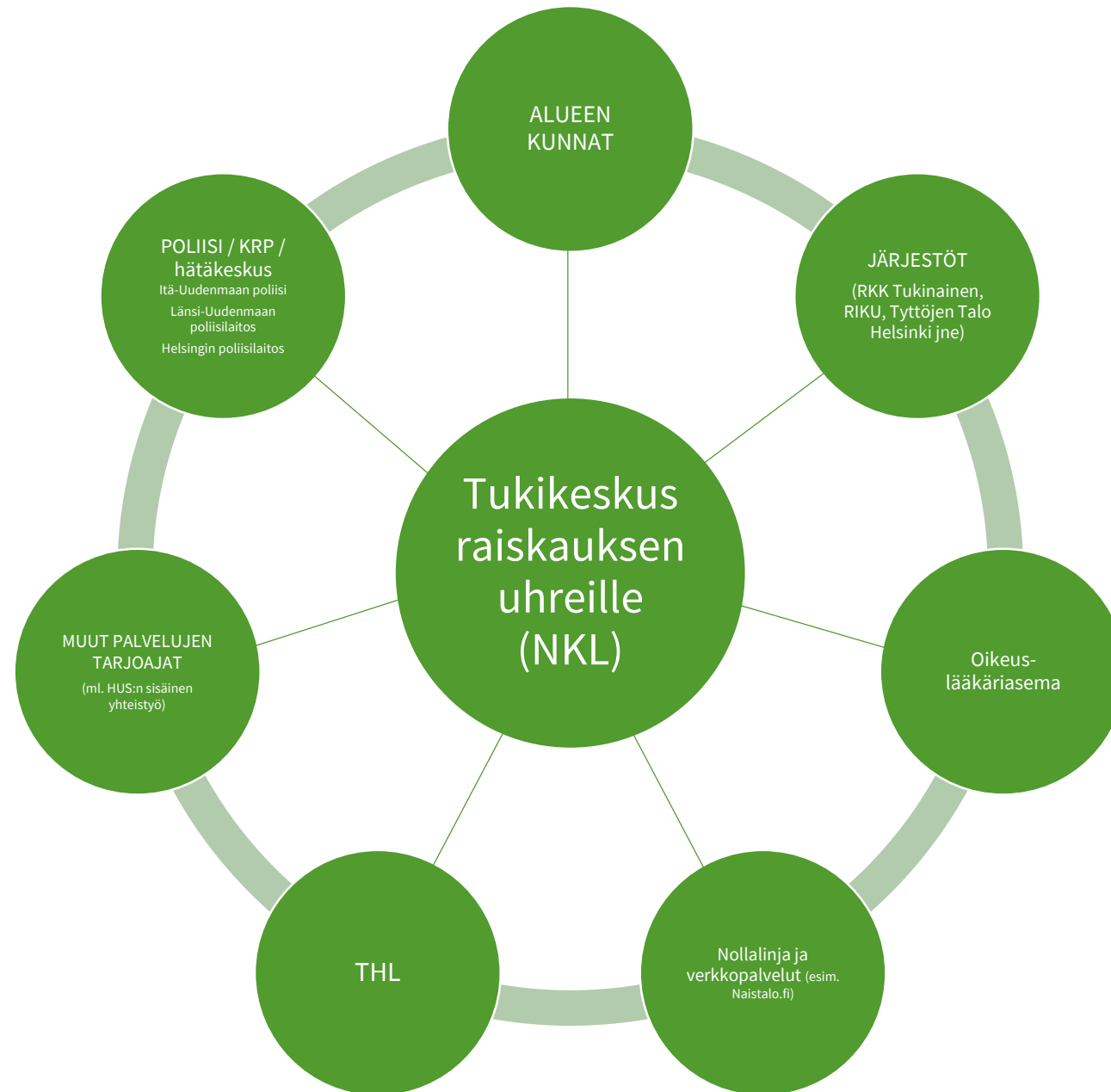
- Viranomaisten tulee entistä tehokkaammin ohjata rikoksen uhreja tukipalveluihin, joiden on tarjottava vähintään
 - oikeuksien käyttämisen kannalta olennaisia tietoja, neuvontaa ja tukea
 - tietoja olemassa olevista asiaan kuuluvista erityistukipalveluista,
 - emotionaalista ja psykologista tukea
 - toissijaisen ja toistuvan uhriksi joutumisen välttämiseksi neuvontaa
- **Uhrilla on oltava mahdollisuus käyttää tukipalveluja riippumatta siitä, tekeekö hän rikosilmoitusta**

...lisäksi

- Seksuaaliväkivallan uhrien palvelujen kehittäminen tavoitteena esim. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa (2016-2019)
- Suomi on saanut useita huomautuksia kansainvälisiltä ihmisoikeuksien valvontaelimiltä naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä ja palvelujen puutteesta
 - Esim. CEDAW-komitea uusi huomautuksen liittyen raiskauksen uhrien palveluihin (9/2016)
 - Tukikeskuksia seksuaaliväkivallan uhreille on jo useissa Euroopan maissa ja kaikissa muissa Pohjoismaissa

Istanbulin sopimus

- Velvoite Seri-tukikeskuskehittämiselle on kirjattu Istanbulin sopimuksen 25 artiklaan:
- ”Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet säätääkseen, että raiskauksen tai muun seksuaalisen väkivallan uhreja varten perustetaan riittävästi asianmukaisia, helposti saavutettavia tukikeskuksia,
- jotka voivat tarjota uhreille lääketieteellistä ja oikeuslääketieteellistä tutkimusta, traumatukea ja neuvontaa.”
- Linkki valtioneuvoston asetukseen: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053#idp446191424>
- Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmaan (vuosille 2018- 2021)
- (http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160401/16_2017_Istanbulin%20sopimuksen%20tps%202018-21_suomi.pdf)
- Grevio-raportti 2019: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/grevio-publishes-its-first-baseline-evaluation-report-on-finland>

Seri-tukikeskukset, koko maa

- Turun (TYKS) Seri-tukikeskus avattiin 6.5.2019. <http://www.vsshp.fi/fi/toimipaikat/tyks/to7/Seri-tukikeskus/Sivut/default.aspx>
- Tampereen (TAYS) Seri-tukikeskus avattiin 10.6.2019. Ei vielä verkkosivuja.
- Kuopion (KYS) Seri-akuuttikeskus avattiin 7.10.2019. Ei vielä verkkosivuja.
- Oulussa (OYS) Seri tukikeskuksen kehittämistyö on aloitettu ja tukikeskus avataan 3.2.2020

Barnahus

- Hankkeen sivut. <https://thl.fi/en/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke>
- <https://docplayer.fi/106648368-Barnahus-laatusstandardit.html>